

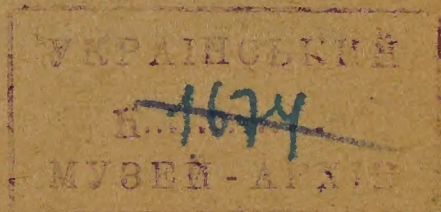
398. 1753

В ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ



Товариство Українських Політичних В'язнів
— Централя —

1947



8

ЗЕЛЕНІ СВЯТА — ЦЕ ДЕНЬ ВШАНУВАННЯ
ПАМ'ЯТИ УКРАЇНСЬКИХ БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ
— ЦЕ ДЕНЬ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ
ЗАГИНУВШИХ
УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ

ВСТУП.

Товариство Українських Політичних В'язнів має одним із своїх завдань збирання, упорядкування й публікування документарних і спогадових матеріалів з ділянки життя, переживань та боротьби українського політичного в'язня в різних часах нашої історії на суцільній українській території й поза нею.

У висліді цієї праці Товариство УПВ хоче оформити у ясних зарисах величний і героїчний трагізм українського політв'язня в часі і просторі, освітити і цю, досі невірнзблену й не точно окреслену сторінку нашого столітнього змагання і боротьби за суверенні права українського народу у межах власної державности. А ця невідємна сторінка наших визвольних змагань, сторінка не менш героїчна у своїй трагії, як і збройна боротьба українських регулярних армій, повстанців, підпільників чи політична боротьба явна чи скрита на Рідних Землях і на міжнародньому форумі у всіх ділянках життя.

Український політичний в'язень має вже освою історичну тяглість, має свої заслуги і виявив стільки непереможного духа у став

ленні визвольної акції, що це заслуговує на підчеркнення його заслуг й на пошану його найширшими кругами українського громадянства.

Наперед застерігаємось від підозріння, що хочемо творити новий культ, культ українського політв'язня. Ні, бо творення нових культів не вважаємо доцільним, а він, політв'язень, в однаковій мірі величньо відважний і ідейний як і величньо-скромний. Він не потребує штучного возвеличування, бо за нього говорять його діла.

Ми хочемо, з нагоди Зелених Свят, що їх ми вважаємо тяж днем українського політв'язня звернути лише у сьогоднішних тяжких для нас обставинах увагу широкого загалу на цю ідею, за яку терпів і своїм способом борівся і гинув український політв'язень по різних тюрмах і концлагерах усіх окупантів України.

В цьому і вичерпна причина появи цього нашого звернення.

*Товариство Українських
Політичних В'язнів.*

В ДЕНЬ ПОЛЯГЛИХ...

Ми однаково всі вийшли зі скиби землі української...

Українська Правда вирядила нас в путь світлу, пряму, без вороття.

За Неї ми боролися і валили ворожі світи...

Але доля наша була неоднакова.

Одні з поміж нас — вірні друзі, невмірущі, — загинули в тій смертельній боротьбі. Там, де ворог не встиг їхній попіл вітром розмахати, — якась рідна душа схоронила тлінні останки в невідшукаємих і неоплаканих могилах.

Другі по тюрмах і на каторгах, заковані в кайданах, а всеж нездолані, — видзвонюють катам нашу однаково невмірущу волю жити в сім'ї вольній і новій, в народів вольнім колі. Це шалені лицарі свободи, несамовиті дзвонарі Страшного Суду, що неодмінно прийде над цим краєм...

А треті — це ми — пішли на скитальщину от-вирати за кордонами тиранії нові фронти проти тиранії!...

Ми далеко від рідної землі, ми далеко від Вас та могил Ваших — але нині ми вітаємо в Україні, ми з Вами — ми біля могил Ваших, друзі незабутні, товариші боїв, поразок і перемог наших, політичні каторжники!

Суворими рядами ми простуємо землею українською в КАНІВ, до могили Невміраючого Катержника Велетня!...

...Благослови нас, Батьку, в дальшу путь ідучих...

І ми чуємо, в покорі перед маєстатом Його Світотворчого Духа — одно: з нами весь народ, всі прийдешні й ще ненароджені борці!

Ми проходимо безліч могил закатованих, знущанням до смерті змордованих, посічених і постріляних. на полі слави поляглих, Неподоланих Друзів.

„Благословіть почате діло закінчити“.

На кожную з цих могил в розлогій Україні, на всі ці могилки в сибірській тундрі, тайзі і над льодовим морем — по всьому світу! — ми в мовчазній пошані зложуємо наші братні вінці...

Але там, в Парижі й Роттердамі, нестерпно важко б'ються під землею два великих нерозстріляємих серця двох титанів.

І ми в пошані клонимо душі перед тим землетрусним ритмом і немає в нас достойного вінця для цих могильних храмів.

Бо, єдиний пам'ятник, достойний Вас, і Ваших чинів, буде той, що вкінці нам живущим буде ідано добути свою хату, свою правду і силу волю!...

У нас, як в Вас, путь проста, без вибору, без вороття.

Ми здобудемо її, або згинемо в боротьбі за Неї!...

*Управа Товариства
Українських Політичних В'язнів*

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ

Дня 22. січня 1946 року, в річницю проголошення Самостійности і Соборности України, розпочало свою діяльність Товариство Українських Політичних В'язнів.

Якийсь вже трагізм нашої долі, можна сказати, нашої історії, тяжить на нас. Товариство Українських Політичних В'язнів не повстало в столиці Вільної Держави тих в'язнів, які за неї боролися, але повстало далеко від Рідних Земель, в одному із міст Німеччини. Тої Німеччини, що також слідом інших наших ворогів вязнила наше наймолодше покоління і давала хрещення політичного. в'язня соткам тисяч нашого народу.

Дуже пізно повстало Товариство Українських Політичних В'язнів. Можна сказати, що воно спізнилося на сотні літ.

Справді. Бо вже від гетьманів Павла Полуботка та Петра Дорошенка, від Івана Кальнишевського і Підкови повинно датуватись повстання такої організації, що об'єднувала б усіх в'язнів, які сиділи і мучились по каторгах за ідеал Вільної України.

Бо — і Полуботок, який в Петропавловській

кріпості навіть самому цареві Петрові Великому мав смілість відповісти, що тільки Бог може судити діла людські і що вмів вмерти за свою правду — і Іван Підкова, який на бруку міста склав свою буйну голову за Вільну Козацьку Націю, — і Кальнишевський — останній кошовий Запорозької Січі, який на далекому засланні в Сибірі, вмурований живцем у келію, аж до смерти вперто і непохитно ніс знамя великого політичного в'язня, — всі вони були першими на ті часи українськими політичними в'язнями. Всі вони зачинили славу історію українського політичного в'язнення.

І вже тоді можна було засновувати Велике Брацтво Політичних В'язнів, яке поповнялось би потім безпереривно щораз то новими рядами. А кожне покоління, кожна доба, кожна наша займанщина та кожний режим приносили їх з тобою.

І от, ми бачимо далі Кирило-Методієвських Братчиків із найбільшим нашим Політичним В'язнем Тарасом Шевченком, який довгих десять років носив гордо на собі одержу салдата-в'язня, ми бачимо подвійного політичного в'язня Івана Франка, якого саджали в тюрму за те, що „бажав для скованих волі і рівного права для всіх“. Ми бачимо всіх тих політичних в'язнів, що творять ряд визначних наших великих громадян, мистців, поетів, науковців, суспільних діячів, що ними тісно записуються стіни петропавлівської кріпости, шліссельбурга, казематів охραιн і допрів ГПУ,

що ними густо заселяються кіргіські та казакстанські степи, що ними колонізується Сибір і Дальний Восток. Ми бачимо далі Ольгу Басарабову, Біласа і Данилишина, Пришляка і Голояда, Головінського і Старика, Ольжича і Рогача, сестер Суховерських і Олену Телігу. Ми бачимо поруч цілу плеяду Єфремових, Грушівських, Тютюнників, Влизьків, Фальківських, Черняхівських, Івченків і сотні інших політичних в'язнів, які згинули з рук безпощадного нашого ворога.

Через них іде наша політична боротьба за Українську Державу і вона тісно, нерозлучно сплітається із історією українського політичного в'язня. Ціла наша історія — це неначе великий ясний шлях із постатями велетнів в'язнів, який освічують, мов жемчуги їхні тортури, муки, терпіння і смерть. Можна сказати, що від останнього стрілу під Полтавою в 1709 році до Великого Зриву історичного Сімнадцятого, коли історії нашої не можна було творити на полі бою зброєю, нашу історію творили тоді у в'язниці.

І так повстає і твориться одна велика родина українських політичних в'язнів. Вона дійсно — одна родина. Їх єднає дві спільні справи: однакова велика, безмежна любов до Батьківщини і однакова, та сама метода боротьби із її ворогами.

А вороги були і є всі однакові. Між ними не було і немає найменшої різниці. Тимто й боротьба із ними вимагала і вимагає тих са-

мих методів і шляхів. А методи ті і шляхи все і всюди вели через ті самі тюрми. В Польщі — Береза Картуська Бригідки, Діброва, Домбе, Святий Хрест, в Сове́тах — Соловки, Колима, Котлас, Дальний Восток, і тисячі Допрів, в Чехословаччині, Ма́дярщині і Румунії — теж в'язниці, в Німеччині — Авшві́ц, Сахсенга́взен, Бельзе́н, Даха́в, Мавтга́взен.

І всюди там висилав український народ найкращих своїх синів. Не було між ними різниці, віку, стану, походження, політичних чи партійних переконань, між тими, що їх в'язнено. Єпископи, професори університету, лікарі, адвокати, учителі, інженери, агрономи, ремісники, робітники і селяни — всі вони спали на тій самій твердій бетоновій долівці келій, чи на зігнилій соломі лагерів. Старці і діти, жінки і чоловіки, мешканці сіл і міст, багаті і бідні довгими роками творили одну велику, мільонову армію українських політичних в'язнів.

Сьогодні вона дійсно велика. Хто хотівби зробити статистику всіх їх, надармо трудився б.

Лише нечисленні лишилися живими.

І вони дня 22. січня 1946 року створили собі своє Товариство Українських Політичних В'язнів.

Як нащадки усіх тих, від сотень літ в'язнених, суджених і езекутованих героїв українського народу, щоби задержати в першій мірі між собою їх пам'ять і їх традицію, яка нам є так дуже потрібна. Щоби не пропали в забутті та попелі історії ті наші мученики за волю

України. Ще не пізно видобути їх із забуття, із пороку занедбання та пригадати їх власній суспільності й дати основи для історії та мартирології українського політичного в'язня, а тим дати основи для плекання традиції визвольної боротьби. І це є перший обов'язок і завдання Товариства Українських Політичних В'язнів.

Засвідчити перед українським народом і цілим культурним світом оправданість, неминучість, живучість та тяглість нашої визвольної боротьби за національно-державний та соціальний ідеал саме створенням організації товариства тих, що ділом боролися за цей ідеал. Показати, що їх не горстка, що вони не самі, але що вони сім'я і еманация цілого народу, що вони не кілька професійних „шкідників“, як їх називають навіть деякі свої „земляки“, але що вони представники всіх поколінь, всіх станів і професій, всіх політичних груп та всіх закутків нашої української землі. Засвідчити перед світом, що вони не агенти чужої справи, але своєї власної і не за гроші, а за ідею клали своє щастя, здоров'я, найкращі роки життя, а часто й життя в офіру тій справі. І це є друга ціль і завдання Товариства Українських Політичних В'язнів.

Збирати матеріяли, докази і аргументи, щоб переконати всіх в тому, що не хоче зрозуміти, що ми не були „варшавським сміттям“, ні „гряззю Москви“, ні лянскнехтами Гітлера, але що ми боролися за нашу слухну справу,

так само, як бореться за неї цілий світ. Не хочемо ні більше, ні менше, а те саме, що хоче кожний, навіть найменший нарід під сонцем. Хочемо бути вільними громадянами власної вільної держави в вільному колі вільних народів. Докази і аргументи ці об'єктивно є такі, що кличуть до неба за справедливістю і під їх ударами повинно зворушитись найзатвердіше сумління світу. Нашим завданням є їх показувати — і це ставить собі теж за завдання Товариство Українських Політичних В'язнів.

Дати опіку і допомогу живучим ще політичним в'язням а передовсім сиротам і вдовам по політв'язнях, щоби вони могли ще рештки своїх сил і життя дати для корисної роботи-це дальше завдання Товариства Українських Політичних В'язнів.

Та ще одно велике завдання має Товариство У. П. В.

Боротьба ще іде. Ще чекають на нас ті самі тюрми й ті самі конц-табори, від Камчатки аж по береги Атлантийського океану. Ми не сміємо думати, що часи змінилися в-чому. Для нас ще не змінилося нічого. Для нас та сама окупація рідних земель, та сама національна і соціальна неволя. А з тим і та сама вимога боротьби. Ще не затріюмфували засади, за які поклав на львівському брукові свою буйну голову Іван Підкова, ще не побідила правда Наливайка і Острянині, ще Січ Кальнишевського не витає вольних козаків, ще „цар“ мос-

ковський не хоче випустити із петро-павловських кріпостей мільонних нащадків гетьмана Полуботка, ще в далекому Кос-Аралі, в степах кіргиських і калмицьких слідами Т. Шевченка зітхають за українськими зорями сотки тисяч синів голубої України і ще соціальні кличі І. Франка далеко від того, щоби навіть по 50 роках були затверджені в житті.

Ще Ольга Басараб, Олена Теліга, сестри Суховерські є мрією соток нових їх наслідниць, які знають, як багато ще треба посвяти, терпіння, мук і життя, щоби зворушити кам'яне серце холодного світу. Ще треба нових Біласів і Данилишинів, Пришляків і Голоядів, Ольжичів і Роґачів.

І тому перед нами, політичними в'язнями ще великі завдання. Треба собі їх нам до споду усвідомити і зрозуміти ту велику місію, яка на нас жде. Ми маємо стати тим звеном, що повинно лучити нас всіх, незалежно від політично-партійних переконань в одну велику нерозривну, щиру і вольну родину. Ми маємо плекати дух не ненависти і взаємної боротьби, а дух згоди любови і єднання. Ми маємо лучити в одну нерозривну тяглість сотні-літню традицію нашого визвольного політичного руху і маємо плекати і вести цю боротьбу, але не за пустий звук тільки за повний, правдивий її зміст української державности. Ми лучимо наших великих попередників із нащадками, що прийдуть по нас і що далше почерез в'язниці і конц-табори нестимуть високо прапор нашої

національної і соціальної правди аж до їх побіди.

Ми не хочемо ні похвал, ні заплати, ні почесностей. Не хочемо мати претенсій на провід і не маємо амбіцій бути новими пророками, які фразами і гучними самохвальбами обіцювалиб народ вивести із єгипетської неволі, в якій ми зараз знаходимося. Товариство Українських Політичних Вязнів засновано для праці і нових завдань. Воно має заховати хоча іскорку тої правдивої України, яку несли в серцях наші великі попередники і не дати її спростачити вульгаризаторам ціннощів і має занести її чистою і несплямленою аж до моменту, коли вільними голосами на вільній землі ми зможемо ті цінності передати в руки тих людей, що стануть даліше на сторожі їх береження.

В моменті, коли партійні свари і крамоли починають на ново нас розкладати і розєднювати, Товариство Українських Політичних Вязнів несе клич єднання і дружньої співпраці всіх здорових і чесних сил довкруги тих, що ділом, не словами засвідчували свою любов до батьківщини і готовість посвятити для неї.

Бо прийде час, коли батьківщина тої готовости посвятити буде від нас на ново вимагати. Політичні Вязні, згуртовані у своєму Товаристві У. П. В. тої посвятити тоді напевно не відмовлять.

Ваша лепта на фонд допомоги бувшим українським політичним в'язням та безпомічним вдовам і сиротам по українських політичних в'язнях — це доказ пошани і оцінки тієї жертви, яку вони принесли для слави і величі українського народу.